

ДИСКРЕДАЦІЙНІ ПОВНОВАЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Галуцько В. М.

В статті проаналізовано дискредитаційні повноваження Національної поліції України. Національна поліція України, створена в 2015 році відповідно до Закону України «Про Національну поліцію», є основним органом у системі забезпечення публічної безпеки, правопорядку та захисту прав і свобод людини. У процесі виконання своїх функцій поліція наділена широким спектром повноважень, значна частина яких має дискреційний характер. Дискреційні повноваження передбачають можливість посадових осіб самостійно обирати спосіб дії чи рішення в межах, визначених законом, що забезпечує гнучкість у правозастосуванні, але водночас створює ризики зловживань. У демократичному суспільстві, де верховенство права є основоположним принципом, громадський контроль і судовий нагляд за реалізацією таких повноважень набувають особливого значення.

Визначено, що Закон України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року у якому стаття 23 визначає повноваження поліції, багато з яких мають дискреційний характер, зокрема: затримання осіб за підозрою у вчиненні правопорушень; застосування заходів адміністративного впливу; використання спеціальних засобів і вогнепальної зброї в передбачених законом випадках. Але, дискреційні повноваження передбачають можливість посадових осіб або державних органів самостійно обирати спосіб дії чи рішення в межах, визначених законом, що забезпечує гнучкість у правозастосуванні, але водночас створює ризики зловживань. Дискреційні повноваження не є абсолютними, вони обмежені законом, а їх реалізація підлягає перевірці на предмет законності та дотримання прав людини. Судовий контроль спрямований на виявлення зловживань, таких як: перевищення повноважень, порушення процедурних гарантій та недотримання прав людини.

Зроблено висновок, що дискреційні повноваження Національної поліції України, є невід'ємною частиною її діяльності, забезпечуючи гнучкість і індивідуалізацію у правозастосуванні та охоплюють широкий спектр функцій - від адміністративних санкцій до забезпечення публічної безпеки та застосування примусових заходів. Однак, їх реалізація потребує чіткого нормативного регулювання, дотримання принципів законності, пропорційності та прозорості.

Ключові слова: Національна поліція, повноваження, дискреція, адміністративна процедура, громадський контроль, законність, застосування норм права, дотримання прав людини.

Halunko V. M. Discreditation powers of the national police of Ukraine

The article analyzes the discretionary powers of the National Police of Ukraine. The National Police of Ukraine, established in 2015 in accordance with the Law of Ukraine "On the National Police", is the main body in the system of ensuring public security, law and order, and protecting human rights and freedoms. In the process of performing its functions, the police are endowed with a wide range of powers, a significant part of which is discretionary in nature. Discretionary powers provide for the ability of officials to independently choose a course of action or decision within the limits set by law, which provides flexibility in law enforcement, but at the same time creates risks of abuse. In a democratic society where the rule of law is a fundamental principle, public control and judicial oversight of the exercise of such powers take on particular importance.

It is determined that the Law of Ukraine "On the National Police" of July 2, 2015, in which Article 23 defines the powers of the police, many of which are discretionary in nature, in particular: detaining persons suspected of committing offenses; applying administrative measures; using special means and firearms in cases provided for by law. However, discretionary powers provide for the possibility of officials or state bodies to independently choose a course of action or decision within the limits set by law, which provides flexibility in law enforcement, but at the same time creates risks of abuse. Discretionary powers are not absolute, they are limited by law, and their exercise is subject to review for legality and respect for human rights. Judicial review aims to identify abuses such as: abuse of power, violation of procedural guarantees and non-compliance with human rights.

It is concluded that the discretionary powers of the National Police of Ukraine are an integral part of its activities, ensuring flexibility and individualization in law enforcement and covering a wide range of functions - from administrative sanctions to ensuring public safety

© Галуцько В. М., 2025

and the application of coercive measures. However, their implementation requires clear regulatory regulation, adherence to the principles of legality, proportionality, and transparency.

Key words: *National Police, powers, discretion, administrative procedure, public control, legality, application of the law, observance of human rights.*

Актуальність дослідження. Національна поліція України, створена в 2015 році відповідно до Закону України «Про Національну поліцію», є основним органом у системі забезпечення публічної безпеки, правопорядку та захисту прав і свобод людини. У процесі виконання своїх функцій поліція наділена широким спектром повноважень, значна частина яких має дискреційний характер. Дискреційні повноваження передбачають можливість посадових осіб самостійно обирати спосіб дії чи рішення в межах, визначених законом, що забезпечує гнучкість у правозастосуванні, але водночас створює ризики зловживань. Тема дискреційних повноважень Національної поліції є актуальною через необхідність балансування між ефективністю діяльності правоохоронних органів, дотриманням законності та захистом прав людини.

Огляд останніх досліджень. Дослідження у сфері дискреційних повноважень здійснювали такі науковці, як В. Бевзенко, О. Губська, А. Грінь, О. Жильцов, А. Ковальчук, М. Коваль, І. Ковбас, Ю. Коцюбинська, Р. Куйбіда, А. Кучук, С. Мороз, В. Шишкін та інші. Однак свою увагу вони зосереджували на більш загальних положеннях, що потребує певної деталізації саме дискреційних повноважень Національної поліції.

Мета дослідження. Метою цього дослідження є аналіз правової природи дискреційних повноважень Національної поліції, їх нормативного регулювання, меж застосування, а також оцінка механізмів забезпечення законності та захисту прав людини в процесі їх реалізації.

Виклад основних положень. У демократичному суспільстві, де верховенство права є основоположним принципом, громадський контроль і судовий нагляд за реалізацією таких повноважень набувають особливого значення. Сам термін «дискреція» походить від латинського *discretus* (роздільний, перервний) і в юридичному контексті означає право суб'єкта владних повноважень діяти на власний розсуд у межах, визначених законодавством [1]. Однак, існує інша думка, що термін «дискреція» походить від французького «*discretionnaire*» — залежний від власного

розсуду [2], але в обох випадках це дії, що дозволяють суб'єкту самостійно визначати вид, зміст чи спосіб реалізації управлінського рішення серед кількох правомірних варіантів. У діяльності Національної поліції дискреційні повноваження проявляються у можливості вибору між різними формами реагування на правопорушення від попередження до застосування адміністративних стягнень чи інших заходів. Наприклад, відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП), поліція може звільнити особу від відповідальності за малозначність діяння або накладати штраф.

Основи діяльності Національної поліції встановлює Конституція України, де стаття 19 зобов'язує органи державної влади діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, передбачені законом, а стаття 3 підкреслює, що права і свободи людини є найвищою цінністю, що впливає на межі дискреційних повноважень поліції [3]. Основним нормативним актом, що регулює діяльність поліції, є Закон України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року у якому стаття 23 визначає повноваження поліції, багато з яких мають дискреційний характер, зокрема: затримання осіб за підозрою у вчиненні правопорушень; застосування заходів адміністративного впливу; використання спеціальних засобів і вогнепальної зброї в передбачених законом випадках [4]. Також, поліція наділена повноваженнями щодо підтримання публічного порядку під час масових заходів. Наприклад, поліції дозволено застосовувати превентивні заходи, такі як перевірка документів чи поверхневий огляд. Вибір конкретного заходу залежить від оцінки ситуації посадовою особою. Дискреційні повноваження також проявляються при застосуванні спеціальних засобів (кайданки, гумові кийки) або вогнепальної зброї. Законодавство встановлює чіткі умови для таких дій, але рішення про їх використання залишається за поліцейським, що вимагає високого рівня професійної підготовки. Поряд з цим, дискреція створює потенційні корупційні ризики, оскільки надає поліцейським значний простір для прийняття рішень на власний розсуд.

Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП) регулює порядок притягнення до адміністративної відповідальності, надаючи поліції право вибору між різними видами стягнень (штраф, попередження, адміністративний арешт тощо) [5]. Так, у сфері адміністративної діяльності поліція має широкі дискреційні повноваження у сфері адміністративних правопорушень.

Наприклад, відповідно до статті 222 КУпАП, поліція може виносити постанови про порушення громадського порядку, правил дорожнього руху, паркування тощо. У таких випадках посадова особа має право обрати між різними санкціями або навіть звільнити особу від відповідальності за малозначність. Статтею 288 цього ж кодексу, передбачено оскарження дій поліції до адміністративних судів.

Підзаконні акти, такі як Положення про Національну поліцію, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 877, та накази МВС, деталізують порядок реалізації повноважень. Окрім того, Україна, як сторона Європейської конвенції з прав людини (ЄКПЛ), зобов'язана забезпечувати дотримання прав людини в діяльності поліції. Стаття 13 ЄКПЛ гарантує право на ефективний засіб правового захисту у разі порушення прав. Рекомендації Ради Європи наголошують на необхідності пропорційності, прозорості та підзвітності при реалізації дискреційних повноважень [6].

Необхідно зазначити, що говорячи за дискреційні повноваження то можемо визначити ключові ознаки: по перше, мають нормативну обмеженість, оскільки їх реалізація завжди відбувається в межах закону; по друге, мають форму вибірковості, так як суб'єкт має право обрати один із кількох законних варіантів дій; по- третє, дискреція дозволяє враховувати конкретні обставини справи, сприяючи справедливості; у четвертих - є певна підзвітність і індивідуалізація бо дії суб'єкта підлягають судовому та громадському контролю. Тобто, дискреція не є тотальною свавілля, оскільки її здійснення має відповідати принципам законності, пропорційності, обґрунтованості та неупередженості. Тобто, як зазначають науковці, це певний процес і результат вибору органом виконавчої влади варіанту поведінки (рішення, дії чи бездіяльності), має суб'єктивний, інтелектуально-логіко-вольовий характер. У широкому розумінні він містить різні характеристики, які впливають із свободи волі суб'єкта, що його застосовує, тому може бути абсолютним і обмеженим, позитивним чи негативним.

Реалізація дискреційних повноважень Національної поліції має відповідати таким принципам: законності, де дії не можуть виходити за межі повноважень, визначених законом; пропорційності, оскільки заходи повинні бути співмірними меті та не завдавати надмірної шкоди правам осіб; обґрунтованості, рішення мають базуватися на фактах і доказах, безсторонності, де має бути будь-яке виключення дискримінації

чи упередженості та прозорості, у кожної особи має бути можливість оскарження рішень і доступ до інформації про їх прийняття [7].

Виходячи із останнього принципу, слід зазначити, що межі дискреційних повноважень встановлюються законодавством і судовою практикою. Адміністративні суди, відповідно до частини 3 статті 2 Кодексу адміністративного судочинства України (КАС), перевіряють дії поліції на відповідність критеріям законності, але не втручаються в саму дискрецію, якщо вона реалізована в межах закону [8]. Судовий контроль спрямований на виявлення зловживань, таких як: перевищення повноважень, порушення процедурних гарантій та недотримання прав людини [9]. Саме судовий контроль, міжнародні стандарти та механізми захисту прав людини відіграють ключову роль у запобіганні зловживанням. Отже, суд не втручається у дискреційні повноваження поліції, а лише перевіряє законність дій чи бездіяльності поліцейських на відповідність критеріям, визначеним адміністративним процесуальним законодавством.

Важливе місце для нашого дослідження відіграє механізм громадського контролю, який є важливим інструментом забезпечення законності в діяльності поліції. Закон «Про Національну поліцію» передбачає взаємодію з населенням на засадах партнерства, що включає громадські слухання та консультації, діяльність громадських рад при МВС та здійснення моніторингу діяльності поліції неурядовими організаціями. Однак, слід зазначити, що недостатня прозорість процедур, обмежений доступ до інформації про рішення поліції та низький рівень довіри громадян до правоохоронних органів ускладнюють ефективний громадський контроль.

Є непоодинокі випадки коли реалізація дискреційних повноважень може призводити до порушень прав людини, зокрема таких як непропорційне застосування сили, свавільне затримання, дискримінація за ознаками етнічної належності чи соціального статусу. Такі порушення часто фіксуються в звітах правозахисних організацій, таких як Amnesty International чи Українська Гельсінська спілка з прав людини. З введенням воєнного стану в Україні з 2022 року дискреційні повноваження поліції розширилися, зокрема щодо перевірок, обмеження пересування та затримань, що значно підвищило ризики зловживань і вимагає посилення судового та громадського контролю.

Висновки. Дослідивши специфіку дискреційних повноважень Національної поліції України, слід зазначити, що вони є невід'ємною частиною її

діяльності, забезпечуючи гнучкість і індивідуалізацію у правозастосуванні та охоплюють широкий спектр функцій - від адміністративних санкцій до забезпечення публічної безпеки та застосування примусових заходів. Однак, їх реалізація потребує чіткого нормативного регулювання, дотримання принципів законності, пропорційності та прозорості.

Література

1. Сучасний словник іншомовних слів: Близько 20 тис. слів і словосполучень. НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні / Уклали: О.І. Скопченко, Т.В. Цимбалюк. Київ : *Довіра*, 2006, 789 с.
2. Колесник В. А. Дискреційні повноваження органів державної влади як предмет розгляду публічно-правових спорів. *Інвестиції: практика та досвід* № 5-6/2020, С. 141-146
3. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Про Національну поліцію. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
6. Європейська конвенція з прав людини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
7. Грінь А. А. Дискреційні повноваження виконавчих органів влади України та їх реалізація: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2019. 256 с
8. Кодекс адміністративного судочинства України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>
9. Блажівська Н. Дискреція забезпечує індивідуалізацію та справедливість вирішення адміністративних справ. Сайт Судова влада України. Верховний Суд, 2021. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1161061/>

Галуцько В. М.,
orcid.org/0000-0002-0563-0576
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративної
діяльності поліції
Одеського державного університету
внутрішніх справ